

Zpráva o činnosti České astronomické společnosti v roce 2000

Česká astronomická společnost (ČAS) se v roce 2000 zaměřila na pořádání semináře ke 400. výročí úmrtí významného českého astronoma Tadeáše Hájka z Hájku, na druhý ročník Astronomické soutěže pro mládež a na informování široké veřejnosti o významných astronomických událostech prostřednictvím tiskových prohlášení a tiskové konference. Pobočky a sekce ČAS si organizovaly vlastní spolkovou a odbornou činnost za podpory výkonného výboru.

Po velmi úspěšném, avšak široce pojatém Astronomickém festivalu 1999 se výkonný výbor (VV ČAS) rozhodl uspořádat skromnější setkání členů Společnosti. Setkání ve formě semináře bylo věnováno památce významného českého vědce, zejména astronoma Tadeáše Hájka z Hájku (v roce 2000 jsme si připomněli 475. výročí od jeho narození a 400. výročí od jeho úmrtí) a uskutečnilo se ve dnech 16.-17.9. 2000 ve Žďáru nad Sázavou. Příspěvky referujících odborníků z různých oborů, jimiž se T. Hájek z Hájku zabýval, budou vydány spolu s příspěvky z dalších dvou akcí, které v České republice proběhly ke stejnému tématu. Hlavním vydavatelem této publikace je Společnost pro dějiny věd a umění.

Součástí programu semináře bylo také slavnostní vyhlášení laureáta Ceny Františka Nušla, jímž se pro rok 2000 stal významný český exilový astrofyzik dr. Miroslav Plavec (University of California, USA). Cenu Františka Nušla vydávala ČAS v letech 1938-1949 a znovu obnovila její vydávání v roce 1999. Cena se uděluje za celoživotní dílo v astronomii.

Druhou cenou ČAS je Cena Zdeňka Kvíze, kterou ČAS uděluje od roku 1996 každý druhý rok mladým astronomům za vynikající výsledky ve vybraných oblastech. V roce 2000 byla cena udělena Lence Šarounové za její práci ve výzkumu planetek. Slavnostní vyhlášení spojené s přednáškou laureáta se uskutečnilo jako hlavní bod programu plenární schůze ČAS 18. 3. v prostorách pražského planetária za účasti téměř 100 členů. Na plenární schůzi bezprostředně navázalo Pracovní setkání uživatelů CCD kamer ve stelární astronomii, které ve dnech 18.-19. 3. spolupředávali B.R.N.O. - sekce pozorovatelů proměnných hvězd ČAS, Astronomický ústav Univerzity Karlovy a Hvězdárna a planetárium M. Koperníka.

V závěru roku 1999 VV pověřil dr. P. Hájka uspořádáním 2. ročníku Astronomické soutěže pro mládež. Soutěž byla opět koncipována jako dvoukolová. První kolo probíhalo korespondenční cestou a zúčastnilo se jej 525 dětí z celé České republiky. Do druhého kola, které se uskutečnilo formou Letního astronomického soustředění na hvězdárně ve Vyškově v prvním červencovém týdnu, postoupilo 14 nejlepších řešitelů. Účastníci tam vyslechli 7 rozsáhlejších přednášek, prováděli praktická cvičení a pozorování. Nejlepší absolventi se pak v říjnu mohli zúčastnit exkurze na hvězdárnu Astronomického ústavu AV ČR v Ondřejově a sní spojené besedy s dr. Jiřím Grygarem. V závěru roku 2000 byl vyhlášen 3. ročník Astronomické soutěže.

Výkonný výbor pokračoval ve vydávání tiskových prohlášení k zajímavým astronomickým událostem. V roce 2000 vyšlo celkem 8 tiskových prohlášení:

- 14 - Úplné zatmění Měsíce brzy ráno 21. ledna 2000
- 15 - Velikonoční svátky a způsob určení jejich data
- 16 - Domnělé riziko velké konstelace planet 5. května 2000

- 17 - Kometa LINEAR na červencové obloze
- 18 - Setkání tří kosmonautů
- 19 - Nová česká kometa byla objevena na Kleti
- 20 - Leonidy mohou letos překvapit
- 21 - Pozoruhodná planetka objevená z České republiky

Tisková prohlášení byla poskytnuta tiskovým kancelářím, redakcím celostátních i regionálních periodik a elektronickým médiím. Pokračovala úzká spolupráce s Akademií věd, které se stala v podstatě spoluvydavatelem. Texty všech tiskových prohlášení je možné najít i na WWW stránce České astronomické společnosti (www.astro.cz), která stabilně patří mezi dvacítku nejnavštěvovanějších stránek v oblasti vědy a techniky (viz dále).

V roce 2000 uspořádal VV ČAS 3. 5. Tiskovou konferenci v prostorách Akademie věd v Praze na téma Domnělé riziko velké konstelace planet. Účelem konference bylo objasnit novinářům, že konstelace planet široce pojímaná ve světovém i domácím tisku není nijak výjimečná a nepředstavuje žádné nebezpečí pro Zemi. Novináři byli také informováni o polární záři v noci 6./7. 4. 2000, Astronomické soutěži pro mládež a byla představena nositelka Ceny Zdeňka Kvíze pro rok 2000 L. Šarounová. Hlavním řečníkem byl ing. P. Příhoda, moderoval dr. J. Grygar.

ČAS se spolupodílela (spolu s Generálním štábem Armády České republiky, Hvězdárnou a planetáriem hl.m. Prahy a Astronomickým ústavem AV ČR) na uspořádání besedy s kosmonauty J. Lovellem a Vl. Remkem v pražském planetáriu 28. 10. 2000. Na besedu přišlo zhruba 500 diváků.

ČAS převzala záštitu nad výstavou o českých historických hvězdárnách "Místa astronomické vzdělanosti 1918-1945" pana Štěpána Kováře. Výstava se konala v Národním technickém muzeu v Praze od listopadu do konce roku a byla pak prodloužena i do začátku roku 2001.

ČAS finančně podpořila přípravné práce k odhalení pamětní desky baronu Arturu Krausovi v Pardubicích. Baron Kraus otevřel v Pardubicích v roce 1912 první lidovou hvězdárnu v Čechách a stál u zrodu ČAS v roce 1917. Slavnostní odhalení pamětní desky se připravuje na rok 2002.

Po celý rok se VV snažil dokončit práci na dvou projektech - přípravě vydávání osvědčení o pojmenování planetek a databázi astronomických institucí ČR. V závěru roku bylo v otázce osvědčení o pojmenování planetek dosaženo dohody a tak by ČAS měla tato osvědčení vydávat od roku 2001. Bohužel práce na databázi astronomických institucí nepokročili dopředu dle plánu zejména v důsledku liknavosti a částečného nezájmu astronomických institucí, které by do něj měly být zařazeny. Sběr dat o těchto institucích se tak velmi zpozdil.

Aktuální informace pro členy i pro širší veřejnost poskytovala ČAS na vlastních internetových stránkách (www.astro.cz). K jejich zlepšení, zejména zrychlení a rozšíření poskytovaných služeb došlo po výměně starého serveru za nový, který darovala firma Moravské přístroje Zlín. K oficiálnímu předání daru došlo 4. 11. 2000.

Bohužel ani v roce 2000 se nepodařilo vyhnout časovým prodlevám při přípravě členského věstníku Kosmické rozhledy a informovanost členů, kteří nemají přístup k internetu, o práci

výkonného výboru nebyla na dobré úrovni. Informace o činnosti jednotlivých složek (poboček a sekcí) se objevovaly ve věstnících některých složek a v souhrnné formě také v časopise *Astropis*.

Česká astronomická společnost je nadále kolektivním členem Evropské astronomické společnosti. Pokračuje dobrá spolupráce se Slovenskou astronomickou společností (SAS). 16. 5. se v Modre sešel VV ČAS ke společnému jednání s předsednictvem Hlavního výboru SAS a byly dohodnuty konkrétní formy spolupráce (např. výměna publikací a reciproční stáže).

Práce poboček a sekcí

VV ČAS stejně jako v předešlých letech věnoval pozornost vytváření co nejlepších podmínek pro samostatnou práci poboček a sekcí. Nejjednodušším úkolem VV ČAS bylo rozdělení dotací z prostředků získaných jak výběrem kmenových příspěvků tak i dotací získanou od RVS. V roce 2000 bylo možné uspokojit téměř všechny požadavky. Rok 2000 byl také prvním rokem nejen za celé funkční období stávajícího výkonného výboru, ale i v dlouhodobějším časovém úseku, kdy se obrátil trend předešlých let a počet složek společnosti se začal rozrůstat. V průběhu roku vznikla sekce pro temné nebe a těsně před ustavením jsou sekce historická a sekce optická a přístrojová.

Charakteristickým rysem uplynulého roku je vysoká aktivita většiny složek, které se snaží zaujmou svou náplní co nejvíce členů ČAS. Z toho pak následně plyne zapojení členů do většího počtu poboček a sekcí. Proto také dochází k situaci, kdy přestože počet členů ČAS roste pouze mírně, je do práce jednotlivých složek zapojeno meziročně podstatně více zájemců. Složky si svou odbornou a spolkovou činnost organizují samy, na základě svých představ, což je dle názoru VV ČAS pouze ku prospěchu věci. Následuje stručný přehled hlavních aktivit poboček a sekcí ČAS v roce 2000:

BRNĚNSKÁ POBOČKA

- vydávání členského věstníku *Časoprostor*

POBOČKA ČESKÉ BUDĚJOVICE

- vydávání zpravodaje *Jihočas*
- pořádání odborných přednášek pro členy ve spolupráci s Hvězdárnou a planetáriem České Budějovice

POBOČKA PRAHA

- vydávání zpravodaje *Corona Pragensis*
- rozsáhlá přednášková činnost pro členy

POBOČKA TEPLICE

- setkání severočeských astronomů (18. 11. Teplice)
- popularizace astronomie prostřednictvím WWW stránek a v regionálním rádiu a televizi

POBOČKA TŘEBÍČ

- měsíčně konané členské schůze pobočky
- členové pobočky zajišťují ve spolupráci s hvězdárnou v Třebíči pozorování pro veřejnost

POBOČKA VÝCHODOČESKÁ

- zajišťování přednáškové činnosti pro členy
- vedení kroužků a klubů v regionálních centrech
- podíl na přípravě a zajištění akcí hvězdárny v Úpici (např. letní astronomická expedice)

POBOČKA ZÁPADOČESKÁ

- vydávání Astronomických informací s pobočkovou přílohou ZaČAS (12 čísel)
- "povánoční" setkání členů - členská schůze
- jarní a podzimní pozorovací víkend
- poznávací expedice - Jižní Morava 00
- letní pozorovací expedice - Bažantnice 2000
- práce na zpracování výsledků expedice Z99 (za úplným zatměním Slunce)
- odborné přednášky pro členy
- příležitostná jednorázová pozorování (tečné zákryty, meteory)

SEKCE ASTRONAUTICKÁ

- dokumentační aktivity

SEKCE SLUNEČNÍ

- organizační zajištění služby Fotosferex a podíl členů na vlastním provádění
- kompletizace a zpracovávání vizuálních pozorování Slunce (statistika) a pořizování synoptických map slunečních otoček
- lektorský a organizační podíl členů na odborných seminářích (např. letní astronomická expedice, 15. Mezinárodní seminář v Patincích - SR, 1. SOLSPA Eurokonferenci v Santa Cruz de Tenerife - E)
- vydání CD-ROMu s animací sluneční aktivity
- distribuce kopií přehledu Sunspot Bulletin zájemcům z řad členů sekce

SEKCE POZOROVATELŮ PROMĚNNÝCH HVĚZD - B.R.N.O.

- organizační zajištění pozorování proměnných hvězd (zákrytových dvojhvězd a fyzických proměnných - projekt Medúza) v rámci České republiky
- vydávání členského zpravodaje Perseus (6 čísel)
- vydání 3 katalogů a metodických materiálů pro pozorovatele
- příprava části Hvězdářské ročenky 2001 o proměnných hvězdách
- spoluorganizace pracovního setkání „Využití CCD techniky ve stelární astronomii“ (Praha, 18. - 19. 3.)
- spoluúčast při organizování 32. Mezinárodní konf. o výzkumu proměnných hvězd (Brno, 17. - 19. 11.)
- uspořádání soustředění programu Medúza (Vyškov, 23. - 27. 8.)
- uspořádání praktika pro pozorovatele proměnných hvězd (Vyškov, 24. 7. - 5. 8.; Ždánice, 21. 7. - 5. 8.)
- uspořádání několika pozorovacích víkendů (Vyškov)
- prezentace práce sekce na Internetu

SEKCE KOSMOLOGICKÁ

- organizování schůzek sekce s přednáškami (10)
- organizování Kosmologického semináře (Praha, 4. 11.)

SEKCE PRO TEMNÉ NEBE

- proběhly volby výboru nově ustavené sekce
- prezentace aktivit sekce na Internetu

SEKCE ZÁKRYTOVÁ A ASTROMETRICKÁ

- vydávání Zákrytového zpravodaje pro členy sekce (v roce 2000 12 čísel a Almanach)
- víkendové setkání členů sekce ZARok (říjen 2000, Rokycany)
- organizování několika expedic za tečnými zákryty hvězd Měsícem
- členové sekce se podílejí individuálně na pozorování totálních, tečných a planetkových zákrytů

SPOLEČNOST PRO MEZIPLANETÁRNÍ HMOTU (kolektivní člen se statutem sekce)

- vydávání Zpravodaje SMPH (14 čísel)
- setkání členů sekce (6. - 8. 10., Vlašim)
- organizování pozorování meteorů a komet v rámci České republiky a zpracovávání výsledků

K 31. 12. 2000 měla ČAS 533 členů. Tento počet se však k 1. 1. 2001 sníží o členy vystoupivší nebo vyloučené především pro neplacení členských příspěvků a počet členů klesne na asi 480, což bude zhruba o 40 více než k 1. 1. 2000.

V Ondřejově dne 23.1.2001

RNDr. Jiří Borovička, CSc.
předseda ČAS

ČESKÁ ASTRONOMICKÁ SPOLEČNOST

17000 Praha 7, Královská obořa 233

Zpráva o činnosti složek ČAS za rok 2000

ČAS uzavírala rok 2000 s počtem sedmi poboček, šesti sekcí a jedním kolektivním členem se statutem sekce. Kromě toho se právě v těchto dnech uskutečňují poslední kroky směřující k oficiálnímu vzniku dalších dvou odborných sekcí, které jsou od poloviny roku 2000 ve fázi založení a řídí je přípravné výbory. Rok 2000 je prvním rokem nejen za celé funkční období stávajícího výkonného výboru, ale i v dlouhodobějším časovém úseku, kdy se obrátil trend předešlých let a počet složek společnosti se začal rozrůstat. V průběhu roku vznikla sekce pro temné nebe a jak už bylo zmíněno, těsně před ustavením jsou sekce historická a sekce optická a přístrojová.

Charakteristickým rysem uplynulého roku je vysoká aktivita většiny složek, které se snaží zaujmou svou náplní co nejvíce členů ČAS. Z toho pak následně plyne zapojení členů do většího počtu poboček a sekcí. Proto také dochází k paradoxní situaci, kdy počet členů ČAS roste pouze mírně (ze 436 na 458), ale přesto je do práce jednotlivých složek zapojeno meziročně nepoměrně více zájemců.

Většina složek se také začíná postupně (již třetí rok účinnosti) vyrovnávat s administrativními povinnostmi, které na ně kladou stanovy ČAS. VV ČAS se naopak snaží složkám tuto „neastronomickou práci“ omezit na minimum. Při vzájemné komunikaci se osvědčil jednoduchý a srozumitelný harmonogram hlavních úkolů podle něhož složky beze změn provádějí základní administrativní úkony již od roku 1998.

Jednotlivé složky v roce 2000 vykazovaly následující aktivity:

POBOČKA BRNO - hlášení nedošlo

předseda Mgr. M. Šulc (odstoupil k 31. 12. 2000)

členů pobočky ..., z toho kmenových členů 21 a hostujících ..

- vydávání členského věstníku Časoprostor (s problémy)

POBOČKA ČESKÉ BUDĚJOVICE

předseda F. Vaclík

členů pobočky 42, z toho kmenových členů 40 a hostujících 2

- vydávání zpravodaje Jihočas (4 čísla)
- pořádání odborných přednášek ve spolupráci s Hvězdárnou a planetáriem České Budějovice
- hledání vltavínů individuální - společná vycházka zrušena pro nemoc organizátora
- členové individuálně pozorovali sluneční fotosféru a proměnné hvězdy (zapojení do speciálních programů)

POBOČKA PRAHA - hlášení nedošlo

předseda Ing. M. Grün

členů pobočky ..., z toho kmenových členů 133 a hostujících ...

- vydávání zpravodaje Corona Pragensis
- rozsáhlá přednášková činnost pro členy
- společné vycházky s astronomickou tematikou

POBOČKA TEPLICE

předseda Z. Tarant

členů pobočky 8, z toho kmenových členů 8 a hostujících 0

- setkání severočeských astronomů (18. 11. 2000, HaP Teplice a hotel Panoráma)
- popularizace astronomie prostřednictvím WWW stránek a v regionálním rádiu a televizi

POBOČKA TŘEBÍČ - hlášení nedošlo

předseda RNDr. O. Martinů

členů pobočky ..., z toho kmenových členů 10 a hostujících ...

- měsíčně konané členské schůze pobočky
- členové pobočky zajišťují ve spolupráci s hvězdárnou v Třebíči pozorování pro veřejnost

POBOČKA VÝCHODOČESKÁ

předseda RNDr. E. Marková, CSc.

členů pobočky 28, z toho kmenových členů 27 a hostujících 1

- zajišťování přednáškové činnosti pro členy
- vedení kroužků a klubů v regionálních centrech
- podíl na přípravě a zajištění akcí hvězdárny v Úpici (např. letní astronomická expedice)

POBOČKA ZÁPADOČESKÁ

předseda M. Rottenborn

členů pobočky 58, z toho kmenových členů 49 a hostujících 6

- vydávání Astronomických informací s pobočkovou přílohou ZaČAS (12 čísel)
- "povánoční" setkání členů - členská schůze
- jarní a podzimní pozorovací víkend
- poznávací expedice - Jižní Morava 00

- letní pozorovací expedice – Bažantnice 2000
- práce na zpracování výsledků expedice Z99 (za úplným zatměním Slunce)
- odborné přednášky pro členy (Kroulík, Bělik, Borovička)
- příležitostná jednorázová pozorování (tečné zákryty, meteory)

SEKCE ASTRONAUTICKÁ - hlášení nedošlo

předseda Ing. M. Grün

členů sekce ..., z toho kmenových členů 8 a hostujících ...

- o aktivitách sekce není nic známo, leč pravděpodobně probíhají

SEKCE SLUNEČNÍ

předseda RNDr. E. Marková, CSc.

členů sekce 31, z toho kmenových členů 11 a hostujících 19

- organizační zajištění služby Fotosferex a podíl členů na vlastním provádění
- kompletizace a zpracovávání vizuálních pozorování Slunce (statistika) a pořizování synoptických map slunečních otoček
- lektorský a organizační podíl členů na odborných seminářích (např. letní astronomická expedice, 15. Mezinárodní seminář v Patincích – SR, I. SOLSPA Eurokonferenci v Santa Cruz de Tenerife - E)
- vydání CD-ROMu s animací sluneční aktivity
- distribuce kopií přehledu Sunspot Bulletin zájemcům z řad členů sekce

SEKCE B.R.N.O. - POZOROVATELŮ PROMĚNNÝCH HVĚZD

předseda RNDr. M. Zejda

členů sekce ..., z toho kmenových členů 92 a hostujících ...

- organizační zajištění pozorování proměnných hvězd (zákrytových dvojhvězd a fyzických proměnných - projekt Medúza) v rámci České republiky
- vydávání členského zpravodaje Perseus (6 čísel)
- vydávání katalogů BRKA 2000, MEKA 2000 a MEKA 2001 a metodických materiálů pro pozorovatele
- příprava části HR 2001 o proměnných hvězdách
- spoluorganizace pracovního setkání „Využití CCD techniky ve stelární astronomii“ (Praha, 18. – 19.3.2000)
- spoluúčast při organizování 32. Mezinárodní konf. o výzkumu proměnných hvězd (Brno, 17. – 19.11.2000)
- uspořádání soustředění programu Medúza (Vyškov, 23. – 27.8.2000)
- uspořádání praktika pro pozorovatele proměnných hvězd (Vyškov, 24.7. – 5.8.2000; Ždánice, 21.7. – 5.8.2000)
- uspořádání několika pozorovacích víkendů (Vyškov)
- prezentace práce sekce na Internetu

SEKCE KOSMOLOGICKÁ

Ing. Vladimír Novotný

členů sekce ..., z toho kmenových členů 14 a hostujících ...

- organizování schůzek sekce s přednáškami (10)
- organizování Kosmologického semináře (Praha, 4. 11. 2000)
- v říjnu 2000 se uskutečnily korespondenční volby výboru sekce

SEKCE PRO TEMNÉ NEBE

předseda J. Kubánek

členů sekce ..., z toho kmenových členů 3 a hostujících ...

- proběhly volby výboru nově ustavené sekce
- prezentace aktivit sekce na Internetu

SEKCE ZÁKRYTOVÁ A ASTROMETRICKÁ

předseda Ing. J. Vondrák, DrSc.

členů sekce 52, z toho kmenových členů 19 a hostujících 31

- vydávání Zákrytového zpravodaje pro členy sekce (v roce 2000 12 čísel a Almanach)
- víkendové setkání členů sekce ZARok (říjen 2000, Rokycany)
- organizování několika expedic za tečnými zákryty hvězd Měsícem
- členové sekce se podílejí individuálně na pozorování totálních, tečných a planetkových zákrytů
- v sekci proběhly v létě korespondenční volby výboru

KOLEKTIVNÍ ČLEN SE STATUTEM SEKCE - SMPH

předseda Doc., RNDr. V. Znojil

členů sekce 77, z toho kmenových členů 20 a hostujících 18

- vydávání Zpravodaje SMPH (14 čísel)
- setkání členů sekce (6. – 8. 10. 2000, Vlašim)
- organizování pozorování meteorů a komet v rámci České republiky a zpracovávání výsledků
- ve společnosti proběhly volby nového výboru

Musím upozornit, že tento výčet aktivit složek si ani zdaleka nečiní nárok na úplnost a to at' již z důvodu nedostupnosti všech potřebných údajů na straně jedné, nebo vzhledem k subjektivnímu výběru provedenému předkladatelem zprávy na straně druhé.

Závěrem lze s uspokojením konstatovat, že všechny složky ČAS, které pro rok 2000 obdržely od VV ČAS dotaci na činnost z prostředků RVS tyto peníze zúčtovaly. Stále ale lze najít složky, které neposkytly včas informace o výši výběru vlastních příspěvků či chybí jejich závěrečné seznamy členů, což je jediný materiál z něhož lze zkontrolovat oprávněnost přítomnosti hostujících členů a letos navíc i stanovit počty delegátů na připravovaný sjezd společnosti.

Je nutno si uvědomit, že každá nezískaná informace, kterou výkonný výbor neobdrží v termínu, pak chybí v celkové mozaice pohledu na činnost společnosti jako celku a to pak následně značně komplikuje možnosti ČAS při jednání s Radou vědeckých společností a především při formulování žádosti o dotace na následující rok. Proto jistě i nový VV ČAS bude brát při rozdělování příspěvků na činnost složkám, stejně jako tomu bylo dosud, ohled nejen na aktivitu té které skupiny, ale i na její administrativní dochvilnost a přesnost.

Karel HALÍŘ

Rokycany, 20. ledna 2001